

פעילויות לחנוכה

אין כל החושך יכול לכבות נר אחד, אלא נר אחד מאיר את כל החושך

חיים הוז

מקבץ חנוכה - אז מה יש לנו כאן ? מקבץ של מקורות (ברמות שונות) בנושאים השונים הנקשרים לחג החנוכה, מקבץ הפעלות משעשעות לשכבות השונות, שירים של חנוכה ונושאי מסגרת לפעילות בכל שכבות הגיל אשר מהוות גם בסיס לבניית לימוד מעמיק ומשמעותי.

שיהיה בהצלחה.

לאורך שנות ילדותינו סיפור חנוכה סבב לרוב סביב "נס פח השמן" או סביב הסיפור הציוני "מעטים מול רבים". הרוב אינו מודע לסיפור חנוכה ההיסטורי. ולכן לשם התחלה נביא את הסיפור ההיסטורי של חג החנוכה כפי שהוא מתועד בספר החשמונאים.

סיפור חנוכה:

השנה 170 לפני הספירה
אנטיוכוס מלך יוון הצליח לכבוש את מצרים. משם עבר לארץ ישראל, עלה לירושלים ולבקשת המיתיוונים העניק לה את השם אנטיוכיה. שם שלח ידו לאוצרות המקדש. אנטיוכוס ויועציו האמינו לדברי המיתיוונים הקיצוניים – כי רוב העם היהודי מוכן לקבל את תרבות יוון – והחליטו להפוך את ירושלים לעיר הלניסטית ואת בית המקדש – למקדש האל היווני זאוס.
אולם דווקא העם היהודי התנגד.
לנוכח ההתנגדות החלה הרדיפה הדתית: נאסרה עבודת אלוהים, תושבי יהודה נאלצו לזבוח לאלוהים אחרים ולאכול בשר חזיר, עונשי מוות הוטלו על כל יהודי שמצאוהו מל את בנו או שומר שבת.
נס המרד הועלה דווקא בעיר מודיעין. כשבא לשם פקיד המלך, המאלץ לזבוח לאילילים, קם נגדו מתיתיהו מבני חשמוני, וסירב לשמוע בקול המלך. הוא המית את היהודי שעמד לזבוח ואת איש המלך והרס את הבמה.
מתיתיהו ובניו סבבו בכפרים, הרסו את הבמות לאלוהי הנכר וקוממו את כל יהודה נגד המתיוונים היושבים בירושלים.
מתיתיהו ובניו ברחו אל ההרים ושם הצטרפו אליהם קהל "חסידים", מצב המלכות הלך והחמיר ומרד איים על עצם השלטון היווני באזור. לאור זאת החליט ליסיאס, מגדולי "קציני יוון"

לעשות מאמץ עליון ולרכז את מלוא הכוח היווני לשם דיכוי המרד. יהודה המכבי בן מתיתיהו החשמונאי, שקיבל את הפיקוד על המורדים עם מות אביו, נאלץ לצאת לקרבות קשים נגד צבא היוונים הגדול והמאומן, אך למרות זאת נחל נצחונות. אחד הידועים שבהם הוא קרב אמאוס, שבו יצא הצבא היווני לחפש את צבאו של יהודה המכבי כדי להכות בו – אך, באותו הזמן שרפו יהודה וצבאו את מחנה היוונים והם נאלצו לנוס על נפשם. בהמשך הקרבות הצליחו היהודים לכבוש את הר הבית. יהודה ואנשיו טיהרו את בית המקדש, חידשו את עבודת אלוהים שהיתה בטלה במשך שלוש שנים וחצי, "והעלו את הנרות במנורה להאיר במקדש", והחג נקבע ונחוג בפעם הראשונה ב"ה בכסלו שנת 164 לפני הספירה. סיפור נס פח השמן מופיע בתלמוד הבבלי רק 500 שנה מאוחר יותר. נקודות ושאלות חשובות אשר עולות מרקע היסטורי זה הן: מדוע סיפור זה אשר מופיע בספר החשמונאים אינו הסיפור אשר נודע לרוב האנשים ומדוע דווקא הסיפור על פח השמן הוא זה אשר נודע (אשר חז"ל העניקו לו את מירב תשומת הלב)? מדוע ספר החשמונאים אינו נכלל בתנ"ך? ההתחדשות של סיפור הגבורה דווקא בתקופת הציונות.

נושאים שיכולים לעלות במסגרת פעילויות לחנוכה – על כל נושא אשר מופיע כאן ניתן לערוך לימוד, פעילות בית משפט / פעולה משמעותית אחרת.

- = מלחמת תרבויות
- = התבוללות והתבדלות
- = התיוונות מול קנאות – מתיוונים מול חשמונאים
- = פשרה מול התעקשות (חנה ושבעת בניה)
- = התיוונות היום – אמריקניזציה? האם כפר גלובלי זאת התיוונות?
- = בעקבות שירי חנוכה
- = חג הניצחון או חג הנס
- = על הנסים
- = הקרבה ומסירות נפש לערכים / לאלוהים...
- = קנאות דתית – לקנא ל... לקנא ב... - סיפור מתיתיהו, סיפור אליהו התישבי הנביא- רצח 450 נביאי בעל - הגישה השלילית למעשיו ואי הכנסת ספר החשמונאים לתנ"ך, שימת דגש על נס פח השמן ולא על הקנאות
- = אש או אור – מה הדגש בחנוכה
- = נס לא קרה לנו – חנוכה כחג ציוני
- = אור וחושך בחיים – פחדים...
- = נשים בחנוכה

• להלן הצעות כלליות ורעיונות למשחקים ליישום חג החנוכה:

Ü חידון חנוכה

Ü הדלקת נרות חנוכה עם מסכת קצרה.

Ü ערב תחנות חנוכה.

Ü ערב הורים וילדים (משחקי חנוכה תחרויות חידונים וכו' עם ההורים).

Ü ערב בעקבות שירי חנוכה (ערב משימות תחרותיות הנובעות משירי חנוכה).

Ü חפש את המטמון.

U ערב לימוד סביב אחד הנושאים המוצעים.

רעיונות למשחקים קלילים:

Ü באנו חושך לגרש

נציג מהקבוצה ניגש למדריך עם נר. המדריך מדליק את נר הנציג. הנציג חוזר במהירות לקבוצה (בלי שהנר יכבה). על הקבוצה להדליק הכי מהר את הנרות ולעמוד בשורה.

Ü גב אל גב

מכינים שאלות ותשובות של הלכות חנוכה, שמים לכל אחד פתק על הגב ותפקידו לחפש את בן - זוגו ולאחר מה כתוב על גבו.

Ü חנוכיה לי יש

ליצור מנעלי כל המשתתפים בקבוצה את החנוכיה היפה והמקורית ביותר, במהירות הגדולה ביותר.

אפשרות נוספת – ליצור את החנוכיה הכי יפה מהנעליים של חברי הקבוצה / ליצור חנוכי מחברי הקבוצה – פירמדה או כל העמדה אחרת.

Ü כד קטן

למצוא את הכד הקטן, שהוחבא לפני כן בחדר.

Ü הכתר הקבוצתי

על כל קבוצה להכין את הכתר הכי מקורי המסמל את שם קבוצתה.

Ü נחש את השיר

להשמיע לכל החניכים מחרוזת מקוצרת של שירי חנוכה ועל כל קבוצה לנחש את שמות השירים.

Ü אכלת אותה

על פני חוט מושחלת סופגניה, על כל זוג לתפוס קצה חוט בפה כשידיהם קשורות, הראשון שמגיע לסופגניה מנצח.

Ü כבה את הנרות

על שולחן מונחת חנוכיה עם נרות דולקים ועל החניכים לכבות את הנרות ע"י אקדחי מים.

Ü יצירה בחנוכה

להכין סביבונים חנוכיות נרות וסופגניות ע"י חימר פימו גבס ברסטולים וכדו'.
(יש להכין לפני דוגמאות מוכנות לתצוגה).

Ü אור העיר

- למצוא כמה שיותר מקומות שיש בהם את המילים אור ואש. (לדוג': אור עקיבא אור יהודה אשקלון אשדוד וכו').

ערב בעקבות שירי חנוכה – מתחלקים לקבוצות שרים שירים ביחד ואז כל קבוצה מקבלת

משימה – אשר קשורה לשיר ששרו לפני כן.

ערב בעקבות שירי חנוכה

מטרה: להדליק כמה שיותר נרות בחנוכיה הגדולה העשויה מבריסטול ותלויה על הקיר. כל קבוצה שסיימה את המשימה הראשונה – נותנת נר אחד בצבע הקבוצה ומצמידה אותו על החנוכיה.

הקבוצה המנצחת הוא זו ש"הדליקה" יותר נרות בחנוכיה.

מהלך הערב:

כניסה: לכל חניך שנכנס מצמידים סיכה עם נר מבריסטול בצבע מסויים. לפי מספר הקבוצות.

חלוקה לקבוצות: על הקירות יהיו תלויים נרות גדולים בצבעים זהים לתבועי הנרות שקיבלו המשתתפים.

החלוקה לקבוצות תעשה כך, שכל בעלי צבע זהה של נר ישבו ליד המקום בו תלוי נר באותו צבע. כל קבוצה בוחרת לה נציג, שבשלב המשימות הוא יקבל מהמנחה את המשימה ויסביר אותה לקבוצה. מספר משתתפים מנימלי בקבוצה: 10.

בשלב זה מתחיל הערב עצמו:

א. המנחה מסביר את כללי הערב.

ב. בעזרת שקופיות וכלי נגינה מלווה- שרים שירי חנוכה.

ג. מייד כשמסתיים השיר- רצים נציגי הקבוצות למנחה ומקבלים ממנה הנחיות לביצוע המשימה, כולל עזרים שונים הדרושים לכך.

הנציגים רצים לקבוצותיהם, ומסבירים את המשימה. הקבוצה מבצעת במהירות האפשרית את המשימה. קבוצה סיימה כאשר המשימה גמורה והם כולם ישובים בשקט במקומות. ד. המנחה מכריז על הקבוצה המנצחת.

נציג מהקבוצה ניגש לחנוכיה הגדולה עם נר בצבע של הקבוצה ומצמיד אותו. (אפשר שהוא גם יברך ברכה מטעם הקבוצה) השלב הבא- שוב שקופיות עם שיר אחר – חלוקת המשימות- ביצוען – וחוזר חלילה. להלן השירים והמשימות הנובעות מהם:

1. השיר: סביבון טוב טוב טוב

המשימה: ליצור שורה ארוכה של חניכים מהגבוה לנמוך. להסתובב סביב הגבוה עד שנוצר גוש אנשים הנראה כ"סביבון יצור" במצב זה להסתובב לפחות 3 סיבובים – ולחזור לשורה ולהתיישב.

2. השיר: לכבוד החנוכה.

המשימה: כל קבוצה מקבלת שקית עם מטבעות (כדאי מטבעות ישנים, ואם לא ניתן להשתמש בשעועית יבשה, חומוסים...) בכל שקית כמה שיותר מטבעות (100-200) על הקבוצה לספור במהירות כמה יש בכל שקית, ולהחזיר את המטבעות לשקית לאחר הספירה.

3. השיר: באהו חושך לגרש

המשימה: כל קבוצה מקבלת נרות כמספרה.

נציג הקבוצה ניגש למנחה עם נר. המנחה מדליק את נר הנציג. הנציג חוזר במהירות לקבוצה מבלי שהנר יכבה. על הקבוצה להדליק כמה שאפשר את הנרות, לעמוד בשורה ולשיר את השיר.

4. השיר: כד קטן

המשימה: למצוא את הכד הקטן, שהוחבא לפני כן, בחדר. ולחזור למקום. הקבוצה שמצאה- מנצחת.

5. השיר: חנוכיה לי יש

המשימה: ליצור מנעלי כל המשתתפים בקבוצה את החנוכיה היפה והמקורית ביותר, ובמהירות הגדולה ביותר. הקבוצה שסיימה ראשונה מנצחת.

6. השיר: הבה נרימה

המשימה: ליצור ממשתתפי הקבוצה את הפרמידה הגבוהה, היפה והמקורית ביותר, במהירות הגדולה ביותר. הקבוצה שסיימה ראשונה – מנצחת.

- ניתן לערוך "לא נפסיק לשיר" עם חידות ושירים של חג החנוכה / שירים שמתקשרים – על אור וחושך
- "שניצל בורשט – חנוכה" – מתחלקים לקבוצות וכל קבוצה עוברת משימות בזמן מוקצב – ברגע שהסתיים הזמן כל הקבוצה עוברת לתחנת המשימות הבאה.
- חידונים, חפש את המטמון, "שלושה חכמים" של חנוכה.
- סבב – הריבה / הדבר המתוק שבך הוא – או שכל משתתף אומר על עצמו או שכל משתתף אומר על זה שלימינו.
- פעילות באוירה של חושך (חדר חשוך) / לאור נרות.
- הנר / האש שלי – כל אחד מקבל נר, מכבים את האור וכל אחד מביט בנר שלו ומצייר את האור/ האש שלו.
- לספר את סיפור חנוכה, או סיפורי החג (על סופגניות, לביבות וכו'), לספר סיפורים על אור וחושך או סתם לפעול לאור נרות
- לספר את הסיפור (או חלקים ממנו) חיית החושך / אורי אורלב, בעקבות הסיפור כל אחד מכין (מצייר, גוזר, כותב, מדביק, מפסל) את חיית החושך שלו.
- פעילות צלליות / לספר סיפורים בתאטרון אור / חושך
- לצייר במיץ לימון - סוחטים לימון, כל תלמיד מקבל דף לבן ומכחול, מצייר את הציור שלו ומחכה קצת שיתייבש, ואחר כך מעביר את הנייר מעל נר דולק (לא קרוב מדי), והציור 'יצא' החוצה.
- לחבר תפילה לאלוהים על התמודדות ועזרה מפחד מחיית החושך
- פעילות הכנת נרות – להכין נרות על ידי המסת שעווה ולצקת לתוך מיכלים בצורות שונות.
- הדלקת נרות – כל אחד מדליק נר שיעזור להתגבר על חושך מסויים בחייו, בחיינו ...
- פרה עיוורת

- פעילות בצילום בשחור לבן

- ציור של שיר כלשהו על שקופיות .

- קוביות חנוכה- משימות לפי קוביות כל צלע מביאה עימה משימה ושאלה לשיחה:
נר- נקודות האור בשנה הזו? איזה אנשים מביאים אור לחיים שלך? האם אנחנו אור לגויים?
מגן דוד- אחד ממאפייני הזהות היהודית שלי?, האם אתה מזדהה עם הסמל הזה? מתי
הסמל הזה הופיע בהיסטוריה היהודית?
חנוכיה – סדר הדלקת הנרות – מה עדיף מחסיר או מוסיף – לפי המדרש של בית שמאי
ובית הלל. ,מה אתה אוהב בחג חנוכה?
כד- האם אתה מאמין בנס פח השמן? האם אתה מאמין בניסים? למה הנס הזה מוזכר?

קוביה	א	ב	ג	ד
לפנים	נר	חנוכיה	מגן דוד	כד
מאחור	נר	מגן דוד	כד	חנוכיה
למטה	מגן דוד	כד	חנוכיה	נר
למעלה	חנוכיה	כד	נר	מגן דוד
ימין	כד	נר	חנוכיה	מגן דוד
שמאל	כד	חנוכיה	מגן דוד	מגן דוד

חידון חנוכה - רעיונות לשאלות

מהם ראשי התיבות של
המילה "מכב"י"? מי כמוך
באלים, ה'

חמישה צרופי מילים עם
המילה "נר". - נר נשמה,
נר חיים, נר תמיד, דעך
נרו, חיפש בנרות.

חמישה צרופי מילים עם
המילה "אור". - אור גנוז,
אור יקרות, אור פנים,
הוצאה לאור, אורו עיניו.

מתי התחיל מרד
המכבים ?

בשנת 166 לפני הספירה

כמה קנים יש למנורה ?
המנורה המקורית בת 7
קנים שלא כמו החנוכה
בעלת 8 הקנים.

מדוע נוהגים להניח את
החנוכה על החלון ? כדי
שאור הנרות יראה
ברחוב, וכך יתפרסם נס
חנוכה.

מאיזה כיוון מדליקים
את נרות החנוכה ?
משמאל לימין.

מה מקור השם "חנוכה"
? המילה "חנוכה"
מורכבת משתי מילים
:חנו כה; המכבים נלחמו
עד יום כ"ה (כסליו), ובו
נחו (חנו). פרוש אחר :
חנוכת בית המקדש.

איך מתחיל הבית השני של
"מעוז צור ..."? "יונים"
נקבצו עלי..."

מה זה "דם המכבים" ?
צמח בר ממשפחת
המרכבים, בעל תפרחות
זעירות שצבען אדום
כדם.

איזו ברכה מברכים רק
בלילה הראשון של
חנוכה ? שהחינו

מי היו שושלת של
שליטים על יהודה ?
החשמונאים

היהודים, שנטו לקבל על
עצמם דת זרה, נקראו ...
מתיוונים

מי הנהיג את המרד נגד
היוונים ?
יהודה המכבי

הטנקים של היוונים היו
... פילים

היכן היה הניצחון
הראשון של יהודה
המכבי ? בית חורון

מי החליף את יהודה
כמנהיג המרד אחרי מותו ?
יונתן

בתקופתו של איזה מלך
פרץ מרד החשמונאים ?
אנטיוכוס אפיפנס

עיר הולדתם של
החשמונאים ?
מודעין

מכל של ניסים - פך שמן

תחילת שמה - סיום,
וסופה בבטננו בחנוכה
: סופגניה

נרות חנוכה _____
הם, ואין לנו רשות
להשתמש בהם - קודש

הספר הקדום, שבו סופר
הסיפור ההסטורי של
חנוכה - ספר המכבים

בשערו חקוקה מנורת
המקדש - טיטוס

חידון תשובות מבולבלות

...להלן התשובות, שהתבלבלו בסדר ההדפסה. נסה/י להתאימן לשאלות

"א. שם של מטבע קטן שמוזכר במשנה ממנו הביטוי "מעות של חנוכה

"ב. פרק ל' בתהילים, "מזמור שיר, חנוכת הבית לדוד

"ג. כנגד שמונת ימי חג הסוכות, כי לא הספיקו באותה שנה לחגוג סוכות בגלל המרד. (חשמונאים ב', י"י

"ד. יוחנן הנקרא 'גדי', שמעון הנקרא 'תרסי', יהודה הנקרא 'מקבי', אליעזר הנקרא 'חורן

'יונתן הנקרא' חפוש

"ה. קרב אמאוס, הקרב נגד ניקנור בחדשה, קרב בית חורון, קרב בית צור
ו. לפי מסכת 'שבת' (כג'), החנוכה הוצבה מחוץ לפתח הבית משמאל לדלת כדי לפרסם את הנס

ז. לטענת יהודי העיר ברלין, שם המציאו את הליביה

ח. נר של שבת, נר ברכה, נר חנוכה, נר ישראל (כינוי כבוד למנהיג או למדן גדול התורה), נר

נשמה, נר החיים, נר מצווה, נר תמיד

ט. בגרמניה התפתח המנהג לעצב מנורה בצורת כוכב ששימשה גם כמנורת שבת

שאלות:

א. מלבד נס פך השמן, לפי מה קבעו המכבים באמת הדלקת נרות לשמונה ימים

ב. היכן התחיל מנהג ליבוב הליביבות בחנוכה

ג. הפיוט " מעוז צור" מושר בקהילות אשכנז בהדלקת הנרות, מה המקביל לו בקהילות ספרד

ד. במקור, היכן ולמה הציבו את החנוכה הדולקת

ה. היכן השתמשו בחנוכיה גם כמנורת שבת בשאר ימות השנה
ו. לחמשת בניו של מתתיהו שמות נוספים, התדעו/י מהם
ז. מהי "מעה" ובמה זה קשור לחנוכה
ח. מנה כמה מקרבות הניצחון החשובים של יהודה המכבי
ט. מצא שימושים מילוליים שונים לשם 'נר

פ שלושת סיפורי הגבורה:

סיפורים על גבורה

• בתוכנית הראשונה סיפר סמל פ. על חלקו במבצע X לכיבוש מוצב אויב בדרום. "היה חושך אימים מסביב, לא ראינו כלום. היינו מוכרחים לעבור את הגדר ולהגיע למוצב, חוטי התיל היו סבוכים, המפקד צעק: מי עושה את העבודה? - מיד קפצתי. הייתי שוכב על גדר- תיל כדי שכל הפלוגה תצליח לעבור את המחסום הראשון. קמתי מהגדר כשכדורים שורקים עוברים מעל ראשי והתחלתי לרוץ אל עבר המוצב תוך זריקת רימונים וירי מהנשק שבידי. כדור אויב שרט את ידי הימנית, אך המשכתי... לא פחדתי... ידעתי שמהו חייב לעשות זאת... אם לא אני, יתכן שהפעולה תיכשל... זה היה קשה... כל הח'ברה נשארו שוכבים מתחת לפתח המוצב בגלל האש הנוראה... החלטתי שאני חייב להפסיק את אש האויב... קמתי... למרות האש העזה והשלכתי רימון אל עבר מקור הירי... הייתי בסכנת מוות... עשיתי את זה למען המולדת..."

• "זה היה כחודש לפני חג הפסח, רצינו לעשות סדר ליל פסח כמו שצריך... אבל לא היו לנו הגדות... היה איסור על היהודים לעשות ליל פסח, ולקנות הגדות לפסח. החלטתי להסתכן... התחפשתי לכומר נוצרי, נכנסתי לכנסיה, הלכתי לספריה והשגתי הגדה. איך משיגים עוד? גייסתי כמה חברים שהיו פעילים בציבור היהודי והחלטנו לפתוח בית דפוס קטן להגדות פסח. הסיכון היה עצום... אם נתפס נשלח לסיביר... אני לא מאחלת זאת לאף אחד... היינו נכנסים לחנויות וקונים כל פעם 2 דפים לבנים ריקים... אם היו קונים יותר היה הדבר מעורר חשד... מצאנו מכונה עתיקה... לשכנים הודעתי שאני נוסעת לשבוע חופשה אך נכנסתי למרתף שבבית... שלא ישמעו את רעש המכונה... היה צפוף... מעט מים... לא פעם דפקו על דלת הבית וליבי הפסיק לפעום... במאמצים מרובים הצלחנו להדפיס 6 הגדות... אחת לכל 2 משפחות... אסור היה גם לעשות ליל סדר... הסתכנתי שוב ועשינו את הסדר במרתף... היום בישראל זה אחרת..."

• סיפר מורה מביה"ס על אחד מתלמידיו שבמסגרת תוכנית החונכות לתלמידים קיבל לטיפול ילד מכיתה ב', שקט, סגור, שהיו לו קשיים רבים עם הוריו ובביה"ס. "השידוך" ביניהם נראה בתחילה לא מתאים, אולם משהו במבטו של הילד כבש את ליבו של הנער והוא החליט ולנסות ולעבוד איתו בכל זאת.

ההתחלה היתה קשה... שעות על שעות היה מנשה להבקיע את החומה שבנה סביבו הילד... האתגר היה גדול... מאמציו הרבים החלו לתת פרות... אולם בד בבד חש שכל עולמו סובב סביב הילד... וחלה נסיגה

בלימודיו הוא, בקשריו עם החברים ובזמנו הפנוי לתחביביו. חבריו החלו ללגלג עליו ושאלו אותו "האם הילד מוכן לשחרר אותך לכמה שעות?" הוא שהיה

תמיד

במרכז העניינים, אהוד וחביב נעשה פתאום מטרה ללעג והתחושה היתה נוראה... לשיא הגיע
כאשר היה
חייב להחליט לקראת האליפות בביה"ס בכדורסל בין השתתפות בנבחרת הכדורסל של
בתי"ס, בה
מאוד רצה לשחק, לבין עזיבת הילד איתו עבד... מעמדו החברתי בין חבריו עמד על כפות
המזניים...
בסוף השנה זכה בפרס החונכות של ביה"ס.

האם ישראל מתייוונת?

האש הוצתה במודיעין והלפיד, שנמסר מדור לדור במרוץ שעדיין לא תם, חונה כרגע ביד אליהו. כך לפחות, אפשר לחשוב לשמע קריאת העידוד הקצובה העולה מידי חורף מהיכל הספורט, לאמור - מ-כ-ב-י, מ-כ-ב-י. מי שרוצה להתחקות על עקבות המכבים, טבעי שיבוא לכאן. גם היום הם חמישה (אם לא להביא בחשבון את שחקני הספסל), וכמו אז הם מתבססים על קלות תנועה, התקפות-פתע מתפרצות, רוח לחימה ושפתנות, שהיום קוראים לה, על שמו של מוטי ארואסטי - מוטיבציה. התחבולות הן נשקו של החלש, ממש כמו בימים ההם, והמהירות באה לחפות, כאז, על העדר חוסן ועוצמה. תושייתם הרבה של המכבים הביאה להם הישגים נכבדים, אך לא ריבאונדים. העדר גובה מתחת לסל מנע אפשרות לניצחון אמיתי. ליריבים אמנם אין כבר פילים, כבעבר, אך נפילים יש ויש, וכדי לעצור טקצ'נקו צריך להציב מולו ענק מקומי, ולהכות את היריב בנשקו שלו. הצרה היא שענק מקורי מסרב לצמוח, וכך אפשר להמשיך להפסיד בכבוד ולהסתמך על כוחותינו שלנו או לרכוש, לייבא, להביא מעבר לים ענק או שניים, מקצוענים, שכירי-סל, אנשים שאין להם סנטימנטים לשם מכבי אבל סנטימטרים, אותם 10 סנטימטרים חסרים, יש להם! השפה שוב איננה עברית, רבים מהשחקנים שוב אינם ישראלים, כמאליה נשאלת השאלה האם, תוך כדי זכיה בנצחונות, לא אבדו המכבים משהו, משהו מיחודם, מהותם? הייתכן כי בלהיטותם להכות את היריב, נעשו דומים לו יותר ויותר?

האם לטשטוש זה של זהות עצמית מתכונים, כאשר מדברים, למשל על "התייוונת"? הייתכן כי, בצאתו לחפש בעקבות המכבים, עלינו, באורח פלא גם על עקבות המתיוונים? האם עדיין הם צמודים זה לזה וכרוכים זה בזה, כמו אז? ואולי אין למחלוקת הנושנה היא כל שייכות לזמננו?

על הניסים וניפלאות

יותר מכולם אני אוהבת את חנוכה. על שום מה? ראשית אין מקשין לגבי אהבה. ושנית, מפני שהוא שמונת ימים, והוא אורות רבים, והוא גם שכולו חול. יש האוהבים את חנוכה בשל סופגניה, יש האוהבים את חנוכה בגלל לביבות ואני אוהבת את חנוכה בגלל הנסים ובגלל הנפלאות.

מוכרחה אני להודות, יותר מכל, חיבה יתרה יש לי לנסים. לא חשוב איזה, אפילו קטנים. טוב, כמה פעמים בחיים יכולים להיות דברים גדולים כמו בית המקדש והשמנים? יש ימים שבאים לי שנים-שלושה נסים ביום. ככה, ממש, על כף היד! ויש ימים ארוכים בלי אות-שממה. יש ימים שאתה יכול לשים לפני נס גדול ונורא שממש היה ועבר פה- ואני לא רואה אותו. לפעמים עוברת על פני נפלאה, ממש לפני האף ואני לא משגיחה. העניין עם נסים הוא שכל הזמן צריך להיות להם ערים, מפני שרוב הזמן הם מתחבאים, ורק לפתע פתאום, כמו נס, הם מגיחים ועוברים. והנסים הם מטבעם צנועים, ולא קופצים בראש. כי הרי הם לא מהתקופה הזאת, הם קדומים!

יש ימים שכל דקותיים הוא נס! ממש מול העיניים. בכל זאת כיבתי את הגז והבית לא עלה בלהבות, ברגע האחרון נעצתי ובדרך נס לא השתטחתי בשלולית המים, ברדיו נגנו בדיוק את השיר שזימרתי בראש, או השאירו לי מים חמים באמבטיה, והיום, פתאום, אחרי שנים, פגשתי באמת את האיש שאהבתי בחלום.

לקום מוקדם בבוקר ולראות מחדש את השחר- נס! להקשיב לגשם היורד ואתה בשמיכה חמה- נפלאה!

לחוש תקווה, ללטף אהבה, לחיות למען מה- זוהי נפלאה גדולה. ודאי אפשר על כל דבר לשמוט את זוויות הפה ולומר: "אז מה?!" אך אפשר כל יום בתמיהה חדשה לפקוח עיניים לומר: "אלוהים, איזה נפלאה!"

פעם הייתה לי נפלאה כפולה ומכופלת ומעשה שהיה כך היה: הלכתי בחלוק לקנות שמן פיונה, בבית ישן תינוק בן שנתיים ותבשיל רתח על הכיריים והדלת נסגרה ללא תקנה והמפתח בפנים תקוע במנעול! ואני בר שומעת שהתינוק מתהפך, וקול שיעול עולה מן המיטה, ואני מריחה ריח חרוך מן התבשיל, ואני עומדת חלוק ובקבוק, וחושבת: ועכשיו מאין יבוא עזרי? עוד אני שואלת את נפשי ונס ראשון קרה לי. "הרי זו מעלה" אמרתי לעצמי, "שאת גרה בקומה ראשונה-גבוהה, וחלון האמבטיה בחזית ואפשר לתפס ולהיכנס, אם רק משהו יעלה אותי על הכתפיים! אלא שהימים ימי קרה, והחלון סגור! אך זכוכית היא!" אמרתי לעצמי, "וגם זה נס, זכוכית אפשר לשבור על נקלה!"

עוד אני תוהה ובוהה בצעדים כבדים הגיע השכן אפריים מן העבודה. "או" אמרתי לו, "הרי

אתה ממש נס משמיים!" וכשאני עומדת אצלו הכן על הכתפיים ובכל עוז מרימה קורה כדי
לנפץ את זכוכית החלון ולהיכנס לדירה, אני שומעת, כמו מן האגדה, כמו מן החלום, קול
פושט ועולה ברחוב: "ז-ג-ג!!!"

"הי! אדוני!" קראתי במלוא גרוני, "חכה נא רגע בבקשה, אני רק שוברת כאן חלון אחד של
אמבטיה ואז תועיל טובך, תכף ומיד, להתקין כאן זכוכית חדשה, כי הילד בפנים חולה, והרוח
קרה..."

וכך היה! נס של ממש, ביום אפור של חורף, שימצא לך ממש מתחת לאף זגג בשעה
המתאימה, ושיתרצה לבוא לסתם אישה, בשביל חלון קטן של אמבטיה גבוהה...
ונס אחר קרה לי, גם הוא אמיתי. מעשה שהיה כיצד התקבלתי יום אחד לעבודה. "את
מדברת צרפתית?" ראיין אותי המנהל כשבאתי אליו בעקבות מודעה. "לא" אמרתי, "רק
שומעת". "את כותבת מכתבים מסחריים?" הוסיף ושאל. "מוכרחה להודות", אמרתי, "עד
עתה כתבי בעיקר מכתבי אהבה." "בקיאה בניהול? צנזור? כתיבה במכונה?" "אנסה,"
אמרתי בכל עוז, "אשתדל מאוד. לא ניסת עד כה"- והתקבלתי! האל יודע משום מה!
על כן עצתי היא, היו נא זהירים בנסים. בעיקר בקטנים שבהם, היו כל הזמן מחכים להם. הם
ישנם, הם רק מתחבאים ורק לפתע מגיחים. שלא תחמיצו חס וחלילה. שלא יעברו לכם כך
סתם הימים. הנסים כל כך מגוונים את החיים! וזאת לדעתי עוד: הנסים לא אוהבים
להשתהות, אבל כל אחד, עם קצת התאמצות וכוונות טובות יכול לראות אותם.

חג חנוכה וקנאות דתית

משה יהלום (מתוך מעריב לנוער)

אחרי שאתם מקנחים את השומן שנותר בזוית פיותיכם מזלילת סופגניות עסיסיות ומתוקות, אחרי שאתם מדליקים נרות צבעוניים, אחרי שאתם מסיימים להמר בסביבונים ומצפים ל"נס גדול" - אולי יהיה לכם קצת ראש כדאי לחשוב על המסרים שחג החנוכה מעביר. כמו, למשל, סיפורה המחריד של חנה, ששיכלה את שבעת בניה על "קידוש השם". על פי הסיפור - חנה, אם יהודיה מסורה, אף עודדה את בנה הקטן למות ובלבד שלא ישתחוה לפסל. לנו קשה להבין את חנה. בדור הפרגמטי של היום היינו אומרים, שלא היה קורה דבר אם שבעת הבנים היו משתחוים לפסל (או למאה פסלים, או לאלף), מצילים בכך את חייהם ואח"כ חוזרים להיות יהודים טובים.

וגם לא חשוב אם הסיפור על חנה ושבעת בניה נכון. חשובה העובדה שבמשך דורות חי עם ישראל על מסורת של הקרבה למען "קידוש השם". זה החל אצל אברהם שהיה מוכן להקריב את בנו - יחידו, רק משום שהאלוקים "אומר לו כך". זה קרה ליפתח, ששחט את ביתו רק משום שנדר איזה נדר אדיוטי (לא מדוייק, הפשרה היה לשלוח את ביתו הרחק). זה קרה למגני מצדה, שהתאבדו ובלבד שלא יפלו בשבי הרומים וזה נמשך כל ימי הביניים.

האינקוויזיציה, למשל, שלא כמו הנאצים, אפשרה ליהודים להציל את חייהם אם יתנצרו, אך היהודים סרבו. הם דחו את ברירת ההתנצרות, והעדיפו למות ולא להמיר את דתם אפילו למראית עין. אך מעטים נהיו אנוסים.

היום נראית לנו הקנאות היהודית - לאומית מטופשת בפרשנותה הסוחפת בגרסת חנה ושבעת בניה. אנו לא מבינים את אליהו (ששחט עשרות כהני בעל, רק משום שהשתייכו למפלגת- דת אחרת), כמו שאנו לא מבינים את התנהגותו של משה ברדתו מהר סיני (ושלח את הלווים להרוג אנשים שעבדו את עגל הזהב), כמו שאיננו מקבלים את אכזריותו של חומייני (שגזר דין מוות על סלמאן רושדי, רק משום שרושדי חבר ספר מין מעורר מחלוקת על מוחמד), כמו שאיננו מסוגלים להבין את חנה שסיפורה הוא אולי שיא השיאים של הפנאטיות הדתית לדורותיה.

רבנים שרצינו לשאול מה הם חושבים היום על מעשיה של חנה ושבעת בניה - לא השיבו. עניין אותנו אם גם היום היו מעיזים למוות ולא להמיר את הדת. פסיכולוג והיסטוריון דווקא דיברו ברצון. יצאנו לשטח לברר מה אתם הייתם עושים במקום בניה שם חנה.

נשים בחנוכה

בדיון התלמודי העוסק בשאלה מי אינו חייב בהדלקת נר חנוכה נאמר
אשה ודאי מדליקה, דאמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בנר חנוכה"
"שאף הן היו באותו הנס
(מסכת שבת, דף כ"ג, ע"א)

שלושה סיפורי נשים נקשרים לחנוכה ועברו גילגולים בגרסאות שונות:
("סיפורה של "אם הבנים" - (הידוע בכינוי המאוחר" חנה ושבעת בניה *
סיפורה של יהודית - המופיע ב"ספר יהודית" - מן הספרים החיצוניים *
(.שלא נכללו במקרא)
סיפורה של בת מתתיהו *

הנרות - אור וחושך

ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה
ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה
רק בנר ראשון] ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה]

הנרות הללו אנחנו מדליקין על הנסים ועל התשועות ועל הנפלאות שעשית
לאבותינו בימים ההם בזמן הזה על ידי כהניך הקדושים. וכל שמנח ימי חנוכה
הנרות הללו קדש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד, כדי
להודות ולהלל לשמך הגדול על נסידך ועל ישועתך ועל נפלאותיך.

מעוז צור ישועתי לך נאה לשבח
תכון בית תפילתי ושם תודה נזבח
לעת תכין מטבח מצד המזבח
אז אגמור בשיר מזמור חנוכה המזבח

[בסידור התפילה מצויים עוד חמישה בתים לפיוט זה]